

Gutry, Czesław

Nieznani autorzy w bibliografiach zawartości czasopism opracowanych przez Instytut Badań Literackich

---

Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego 5/1, 197-202

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

CZESŁAW GUTRY

NIEZNANI AUTORZY W BIBLIOGRAFIACH ZAWARTOŚCI
CZASOPISM OPRACOWANYCH PRZEZ INSTYTUT BADAŃ
LITERACKICH

Ustalenie autorstwa jest ważnym krokiem przy opracowywaniu historii czasopiśmiennictwa. Poszerza ono i pogłębia dzieje czasopisma w jego najistotniejszych przejawach. Różne są sposoby ustalenia autorstwa, wszystkie pełne wątpliwości, nieoczekiwanych niebezpieczeństw i zaskakujących pomyłek. Z jednej strony tak samo brzmiący pseudonim jest własnością wielu osób, z drugiej strony jedna osoba używa różnych pseudonimów czy kryptonimów nawet w jednym numerze pisma.

Drogi dotarcia do autora prowadzą poprzez poznanie treści materiału, jego stylu, poznanie życiorysu domniemanego autora, znajomości jego piśarstwa, poprzez archiwum redakcji i administracji (pokwitowanie honorarium autorskiego), materiały archiwalne autora, drukarni, wreszcie poprzez akta cenzury. Każde z przytoczonych źródeł należy poddać wnikliwej analizie i żadnemu z nich nie można w pełni zaufać, bez sprawdzenia z innymi źródłami. Nawet pokwitowania redakcji lub materiały cenzury mogą nie oddawać rzeczywistości, gdy redakcji zależało na ukryciu autora. Przykładem celowości konfrontacji wielu źródeł czy metod wykrywania autora może być praca B. Bograda: *Chronologiczeskaja rospis' žurnala „Sovriemiennik”*.

Bibliografie osobowe, obok pozycji z podanym autorem, uwzględniają pozycje pseudonimowe, kryptonimowe, anonimowe itp. posługując się przytoczonymi sposobami wykrycia autora. Z istoty swej bibliografie osobowe ustalają autorstwo oznaczonego autora. Bibliograf z reguły powinien znać życiorys osoby opracowywanej, a z natury poszukiwań znać twórczość wyrażoną piśmem.

Jeżeli bibliografia zajmuje się osobistością żyjącą, może czerpać materiał za pośrednictwem informacji bezpośredniej: od opracowywanej osoby czy jej bezpośredniego otoczenia; jeżeli jest opracowywana pośmiertnie, materiały może czerpać od rodziny, od najbliższego otoczenia, z dokumen-

tów osobistych, od bliskich towarzyszy życia i pracy. Jeżeli dystans czasowy jest dłuższy, relacje ustne ustępują na rzecz pisemnych. W każdej sytuacji istnieje niebezpieczeństwo przesadnego przypisywania autorstwa z winy samego przedmiotu czy częściej jego rodziny, bądź wreszcie z winy opracowującego bibliografię. Na przykład Helenie Radlińskiej przypisano autorstwo książki wydanej potajemnie w czasie II wojny światowej pt. *My Młodzi. Wybór poezji*, cz. 1, Nowogródek 1937 (*recte* Warszawa 1940). Tymczasem autorką jest Helena Grotowska, nie zaś Helena Radlińska, która była tylko inicjatorką i inspiratorką wydawnictwa. Mimo tego zastrzeżenia sięganie do bibliografii osobowych jako drogi do ustalenia autorstwa winno stać się jedną z ważniejszych czynności bibliografa za wartości czasopisma czy historyka czasopisma. Bibliografie osobowe, poza możliwością wykorzystania różnych sposobów ustalenia autorstwa, opierają się na jeszcze jednym sposobie: na powiązaniu ujawnianych prac z całością dorobku pisarskiego oznaczonego autora. Wykorzystując więc bibliografie osobowe można zdobyć dodatkowe obfite rozwiązania.

Ilustracją słuszności powyższego stwierdzenia będą przytoczone niżej ustalenia autorstwa zaczerpnięte z kilku bibliografii osobowych, a uzupełniające i tak bardzo liczne osiągnięcia opracowań bibliograficznych Instytutu Badań Literackich.

UZUPEŁNIENIA

„Głos”¹

1888 nr 34 s. 401. A. N. = (Adam Nowicki?): Sprawozdania naukowe i literackie.

Zob. Krzyżanowski J.: Piśmiennictwo o H. Sienkiewiczu, poz. 276.

1900 nr 24 s. 381. Kozłowski W. M.: Co i jak czytać. Rec.: A. S. = [Szcówna Aniela].

Zob.: Gawecki B.: Władysław Mieczysław Kozłowski. Wr 1961.

1901 nr 4 s. 56—57. K. = [Kelles-Krauz K.] Stulecie socjologii. Obrachunek XIX stulecia.

Zob. Żarnowska A.: Kelles-Krauz: „Z Pola Walki” R. 1 : 1958 s. 203.

Według bibliografii „Głosu” autorem jest Ludwik Krzywicki.

1886 nr 4 s. 62. Chodecki Wł.: Z dzieziny higieny. Jak zapobiegać chorobom nerwowym? Rec.: Nerwowy = [Wacław Nałkowski].

1887 nr 3 s. 44. Nerwowy = [Nałkowski Wacław]: Spóźniona polemika.

Zob. Babicz J.: Materiały do biografii i bibliografii Wacława Nałkowskiego: W: Wacław Nałkowski. 1962 s. 100.

1900. 1901. „Iwo” nie jest pseudonimem Maryli Wolskiej. Nota nie dotyczy bibliografii „Głosu”.

Zob. Sierotwiński S.: Maryla Wolska. Kr. 1963 s. 159.

1900 nr 37 s. 589—590. El = [Kelles-Krauz Kazimierz]: Pytania etyczne. Nr 41 s. 562.

Zob. Żarnowska j. w.

¹ „Głos” 1886—1899. *Bibliografia zawartości*. Oprac. Z. Biłek, M. Kukulska, R. Loth, Wrocław 1955, oraz „Głos” 1900—1905. *Bibliografia zawartości*. Oprac. S. Wojtasiewicz w zespole pod kierownictwem M. Stokowej, Wrocław 1954.

- 1901 nr 25 s. 378—379. K. R. = [Kelles-Krauz Kazimierz]: Z obcego świata [ze Szwecji i Norwegii].
 Zob. Kelles-Krauz K. Pisma wybrane t. 2 s. 501. Autorem wg Bibliografii Głosu jest Radek Sobelson.
 nr 50 s. 784—785. U. Z. = [Kelles-Krauz Kazimierz]: Z ruchu społecznego.
 Zob. jw. s. 491.
- 1902 nr 1 s. 10—12. U. Z. = [Kelles-Krauz Kazimierz]: Bogactwo i władza.
 Zob. jw. s. 479.
 nr 6 s. 87—88. U. Z. = [Kelles-Krauz Kazimierz]: Początki oświaty ludowej.
 Zob. jw. s. 500.
- 1902 nr 13 s. 213—214. Radosławski K. = [Kelles-Krauz Kazimierz]: Ludowy Sienkiewicz francuski.
 Zob. Zarnowska j. w.
- 1896 nr 16 s. 376. M. H. = [Horwitz-Walecki Maksymilian]: Z Belgii.
 Zob. Kancewicz J.: Maksymilian Horwicz H. Walecki. „Z Pola Walki” 1958 nr 4 s. 260.
- 1905 nr 20 s. 294. W. = [Wróblewski Waclaw]: Listy z Krakowa.
 Zob. Klonowicz Stefan: Bibliografia Wróblewskiego. „Z Pola Walki” 1962 nr 1 s. 202.

„Przegląd Społeczny”²

Pseudonimy i kryptonimy dotyczące Waclawa Wróblewskiego traktowane są jako wątpliwe przez bibliografię „Przeglądu”. Bibliograf Klonowicz przypisuje je Wróblewskiemu bez zastrzeżeń. Pseudonim Outlaw, przez bibliografię „Przeglądu” nie rozwiązany, Klonowicz przypisuje Waclawowi Wróblewskiemu.

- 1907 nr 18 s. 262. W. Wr. = [Wróblewski Waclaw]: Rewolta nauczycieli. nr 21 s. 295/6
 W. Wr. = [Wróblewski Waclaw]: Czas żniwa. nr 23 s. 331
 Wr. = [Wróblewski Waclaw]: Z prasy. nr 24 s. 344—346.
 Wr. = [Wróblewski Waclaw]: Zmierzch bogów. nr 27 s. 387—388.
 W. Wr. = [Wróblewski Waclaw]: Austriackie Związki zawodowe. nr 2 s. 19, nr 3 s. 36.
 Outlaw = [Wróblewski Waclaw]: Glossy. nr 39 s. 513.
 Outlaw = [Wróblewski Waclaw]: Przed trzecią Dumą.

„Społeczeństwo”³

- 1908 nr 3 s. 33. Outlaw = [Wróblewski Waclaw]: Stracone zachody.
 „Ogniwo”⁴
 1905 nr 39 s. 928. J. M. = [Muszyński Jan]: Notatki Literackie.
 Zob. Krzyżanowski J. o. c. poz. 1311.

„Wiedza”⁵

Kryptonim W i pseudonim Outlaw Waclawa Wróblewskiego uznaje cytowana bibliografia Klonowicza, bibliografia „Wiedzy” autorstwo Wróblewskiego traktuje jako niepewne.

² „Przegląd Społeczny” 1906—1907. „Społeczeństwo” 1907—1910. Bibliografia zawartości. Opracowała M. Stokowa, Wrocław 1954.

³ Tamże.

⁴ „Ogniwo” 1902—1905. Bibliografia zawartości. Opracowali M. Lipska i R. Loth, Wrocław 1957.

⁵ „Wiedza”. „Nowe Życie”. „Światło”. „Kuźnia” 1906—1914. Bibliografia zawartości. Oprac. J. Czachowska, A. Czachowski, Wrocław 1956.

„Światło”⁶

- 1912 nr 10 s. 315—316. Orłowski A.: Ubezpieczenia społeczne w Dumie państwowej.
Rec.: K. = [Wróblewski Waclaw].
Zob. Klonowicz o. c. s. 207.

„Nowe Życie”⁷

- 1911 T. 2 nr 38 s. 372—373. Połączenie pism („Gońca Codziennego” z „Kurierem Wileńskim”). [anonim = Rechniewski Tadeusz]
Zob. Szapiro B.: Tadeusz Rechniewski. 1957. s. 191.
T. 2 nr 48 s. 692—697. W ważnej sprawie. [anonim = Rechniewski Tadeusz].
Zob. jak wyżej s. 191.
1910 T. 1 nr 14 s. 432—433. Spór o ster nad chłopami. [anonim = Rechniewski Tadeusz]
Zob. jak wyżej s. 190.

„Tydzień”⁸. Dod. do „Kuriera Lwowskiego”.

- 1902 nr 11. Kozłowski W. M.: Idea etyczno-społeczna w ostatnich powieściach Elizy Orzeszkowej. Rec.: W. S. = [Womela S.]
Zob. Gawecki B.: Władysław Mieczysław Kozłowski. 1961 s. 41.

„Na Ziemi Naszej”⁹. Dod. do „Kuriera Lwowskiego”.

- 1911 nr 20. Kołodziejczyk E.: Bibliografia słowianoznawstwa polskiego. Rec.: St. P. = [Pigoń Stanisław]
Zob. Nowak Z. J.: Bibliografia prac Stanisława Pigionia
W: Księga Pamiątkowa ku czci Stanisława Pigionia. s. 12.

„Pamiętnik Literacki”¹⁰

- 1908 dod. do z. III s. I—IV. [Anonim = Wasylewski Stanisław]: Karol Estreicher.
(Pominięte w bibliografii.)
Zob. Swierkowski K.: Karol Estreicher. 1928 s. 94.
1917 s. 1—5 [anonim = Wiktor Hahn]: Henryk Sienkiewicz.
Zob. Krzyżanowski J. o. c. poz. 1377.

„Krytyka”¹¹

- 1896 I s. 216—225. Sten Jan = [Bruner Ludwik]: Quo vadis Henryka Sienkiewicza.
(Brak w bibliografii „Krytyki”.)
Zob. Krzyżanowski J. o. c. 2855.

⁶ Tamże.

⁷ Tamże.

⁸ „Tydzień” 1893—1906. Opracowała F. Lichodziejowska. „Na Ziemi Naszej” 1909—1911. Opracowała A. Radkowska. *Bibliografia zawartości*, Wrocław 1959.

⁹ Tamże.

¹⁰ *Bibliografia „Pamiętnika Literackiego” i „Pamiętnika Tow. Literackiego im. A. Mickiewicza” 1887—1939*. Oprac. Z. Świdwińska, Warszawa 1948.

¹¹ „Krytyka” 1899—1914. *Bibliografia zawartości*. Oprac. W. Suchodolski. Wrocław 1953.

- 1900 t. 2. Sobek Waclaw = [Sobieski Waclaw]: Giordano Bruno.
 W: Monarchia i parlamentaryzm w Niemczech.
 Zob. Piotowicz K.: Bibliografia prac Waclawa Sobieskiego.
 W. Księga Pamiątkowa ku czci prof. dra Waclawa Sobieskiego. 1932 s. IX.
- 1900 z. VIII s. 495—511. [anonim = Andrzej Niemojewski]:
 Henio Kudłacki, literat. Niedokończona powieść.
 Zob. Muszkowski J.: Bibliografia prac I. Matuszewskiego.
 W: Matuszewski pisma T. 1 s. LVI.
- 1901 z. IV s. 272—273. Maryla Wolska: Symfonie jesienne.
 Rec.: L. = [Lange Antoni]
 Zob. Sierotwiński Stanisław: Maryla Wolska. s. 185.
- 1901 z. 3/4 s. 128—135. Radosławski K. = [Kelles-Krauz K.] Proletariat uliczny
 i jego poezja miłosna.
 Zob. Kelles-Krauz K.: Pisma wybrane T. 2.
- 1902 nr 3 s. 175—179. Stary Spójniarz [Kelles-Krauz K.]: Młodzież a polityka.
 Zob. Kelles-Krauz K.: Pisma wybrane T. 2 s. 493.
- 1908 T. 2 s. 402. [anonim = Feldman W.:] Karolowi Estreicherowi, zmarłemu w Kra-
 kowie.
 Zob. Świerkowski K.: Karol Estreicher. s. 93.
- 1912 2. 2 s. 69. Mar-Ka = [Komornicka Maria]: Sienkiewicz — Sieroszewski:
 Zob. Krzyżanowski J. o. c. poz. 3333. Brak w bibliografii Krytyki.

Powyższe ustalenia autorskie zostały podane na podstawie cytowanych bibliografii osobowych. Nie wszystkie zostały sprawdzone z autopsji. Być może nie wszystkie ustalenia ostaną się. Niektóre z nich sam poddaję w wątpliwość. Nie zostały wykorzystane wszystkie znane mi z opisów bibliografie osobowe. Pełny indeks do pozycji ustalających autorstwo w bibliografiach osobowych zamierzam opracować po ukończeniu pracy przy bibliografii bibliografii osobowych. W niniejszych przykładach chodziło jedynie o zwrócenie uwagi bibliografów i historyków prasy na mało wyzyskane źródło, jaką jest bibliografia osobowa, a przytoczone przykłady unaoczniają jej znaczenie. Uzupełnienia dotyczą przecież najlepiej opracowanych i najbardziej wyczulonych pod względem ujawniania autorstwa grupy bibliografii zawartości czasopism.

Niżej podaję własne ustalenia autorstwa w czasopiśmie „Głos”. Pierwsze ustalenia autorstwa opieram na znajomości życiorysu. Są to korespondencje z Kijowa podpisywane kryptonimem Wacł. C. Waclaw C., Wacł, z lat 1891—1894 i z Płocka z 1892 r. Autorem jest Waclaw Ciechowski, ur. w Płocku 7 września 1867 r., wychowanek gimnazjum płockiego; autor polskiego przewodnika po Kijowie, autor trzech prac o historii prasy w Kijowie, na Litwie i w Petersburgu, dziennikarz, redaktor rosyjskich i polskich gazet w Petersburgu, w Warszawie i Płocku.

Korespondencje z Płońska są pióra dra Leona Rutkowskiego. Opieram to ustalenie na podstawie znajomości znacznej części pozycji pisarskich, posiadając opracowaną bibliografię jego artykułów. Rutkowski podpisy-

wał się w „Głosie” kryptonimami L. R., L., R., oraz pseudonimem Turski, używanymi również w innych pismach. Rutkowski urodził się w Tursku powiatu plockiego (stąd jego pseudonim) w 1862 r., zmarł w 1917 r. w Płońsku, był wybitnym antropologiem, archeologiem, współpracownikiem Akademii Umiejętności w Krakowie.

Korespondencja z Mławy, podpisywana kryptonimami W. D., Wude, jest według wszelkiego prawdopodobieństwa związana z osobą Władysława Dębskiego (1829—1899), właściciela majątku Krzywonoś, amatora-historyka i etnografa, współpracownika „Tygodnika Ilustrowanego”, „Korespondenta Plockiego”, „Wisły” i innych czasopism, autora prac o Mławie i okolicy.